

ҚАЗІРГІ ӘЛЕМДЕГІ МИССИОНЕРЛІК
MISSIONARY IN THE CONTEMPORARY WORLD
МИССИОНЕРСТВО В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті
Философия және саясаттану факультеті
Дінтану және мәдениеттану кафедрасы
"ҚАЗІРГІ ӘЛЕМДЕГІ МИССИОНЕРЛІК"

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ

Алматы, 29 сәуір, 2015 ж.

Казахский национальный университет
имени аль-Фараби
Факультет философии и политологии
Кафедра религиоведения и культурологии

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ
"МИССИОНЕРСТВО В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ"

Алматы, 29 апреля, 2015

Байтенова Н.Ж.,
ал-Фараби ат. ҚазҰУ
профессоры, филол.ғ.д.
Рахмания.А.Р
ал-Фараби ат. ҚазҰУ
магистранты.

Қазақстандағы дәстүрлі емес діни ұйымдардың миссионерлік қызметінің көріністері мен нәтижелері

Қазақстан Республикасының дамуының өзіндік бір ерекшелігі - қоғам өміріндегі дін рөлінің нығаюы. Дінге сенушілер саны да жылдан-жылға өсуде, ғибадат үйлері көбеюіп, халық арасында Исламның беделі арта түсуде. Дегенмен, соңғы жылдары қоғамымызды алаңдатқан түрлі атпен ел ішінде іріткі салып жүрген адастырушы топтарда шығып жатыр. Соңғы кездері Египет, Пәкістан, Үндістан және Сауд Арабиясы елдерінен қысқа курстарда оқып келген діншілдер мен жергілікті діндарлар арасында келіспеушіліктер жиі байқалауда. Дәстүрлі діндер емес, яғни «інжілдік христиан баптистер шіркеуі кеңесі», «Иегова куәгерлері діни қоғамы» сияқты діни ұйымдардың тікелей ықпал-әсерімен жастар арасында мемлекеттік мамандарды құрметтемеу, әскери борышын өтеуден бас тарту сияқты келенсіздік таралууда. Қазіргі таңда діни экстремизм көріністері жоқ деп айту қиын, шет елдерден келіп жұмыс істеушілер арасында діни экстремизмді қолданушылар жоғуына кім кепіл?! Біз, өз істеріміз арқылы келенсіз жағдайлардың белең орын алып кетпеуіне ықпал жасауға тиіспіз. Дін атын жамылып, еліміздің егемендігіне, конституциялық құрылысына қарсы лаңкестік, экстремистік пінғылдағы түрлі ұйымдардың қызметін әшкерелеу мемлекеттік органдардың негізгі міндеті деп білеміз. Қазіргі кезде халықтың дінге деген қызығушылықтары пайда болған сайын түрлі жаңа, бізге тән емес жағдайлардың қоғамнан орын алуы, қоғамның мемлекеттік негізіне, ұлттық қауіпсіздігіне нұқсан келтіреді. Қазіргі таңда діни экстремистік ұйымдардың да өз жұмыстарын ел аумағында жандандыра түсуде. Экстремизммен күресуде қоғамдағы коммерциялық емес ұйымдардың да рөлі зор. Ел егемендігін, аумағының тұтастығын, бейбітшілік пен ынтымақтастықты қамтамасыз ету үшін қоғамдық және бірлестіктер басшылары бар мүмкіндіктерді жасау қажет деп білемін.

Өрбір ұлтты ұстап тұрған үш алтын дінгек бар: тіл, дін, жер. Міне, осы үшеуі мықты болса, ол халықтың рухы биік саналады. Біз қай жағынан болсын ақсап тұрмыз. Дін туралы заңымыздың әлі де болса тым либералды болуына байланысты сырттан жат діндер мен секталардың өкілдері миссионерлер тоқсаныншы жылдардан бастап елімізге лап берді, ынтымағымызға іріткі салуда. Ендеше шетел асып, діни сауатын ашқысы келетіндерге тосқауыл қоятын кез де жеткен секілді. Айта кетерлік жайт – жастарымыз саналы түрде өзге діннің ағымында кетіп жатқан жоқ, олар діни сауатының төмендігі мен қоғамдағы алдын-алу жұмыстарының жеткіліксіздігі салдарынан адасып жүр.

Сондай-ақ бүгінгі қоғамда көбейіп бара жатқан хиджаб киген қыздардың қай ағымда екенін айтып беретін дінді саралап зерттейтін институттардың жоқтығы себебі тағы бар. Қазақ халқының ежелден ұстанатын діні - ислам. Тарихи

деректерге сүйенсек, ата-бабаларымыздың ислам дінін қабылдағанына шамамен 1200 жылдан аса уақыт өтті. Содан бері ислам діні қазақ жерінде ұрпақтан ұрпаққа жалғасын тауып, бүгінгі күнге дейін қазақтың бөлінебес еншісіндей болып келді. «Малым - жанымның, жаным - арымның садағасы» деген қазақ халқы небір қиыншылық, зобалаң замандарда да ислам дінін тастап, басқа дінге көткен жоқ. Тіпті, кешегі қылышынан қан тамған кеңес дәуірінде де қазақ халқы толықтай діннен хабардар болмаса да, әйтеуір мұсылманбыз деп жүрген.

Қазақстан тәуелсіз ел болып жарияланған соң, дін бостандығы жаңа арнаға түсіп, Қазақстан Республикасы өзін зайырлы мемлекет деп жариялады. Конституциямызда: «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы - адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» деп көрсетілген (Қазақстан Республикасының Конституциясы). Сондай-ақ, Қазақстан Республикасы зайырлы мемлекет ретінде өз азаматтарының заң жүзінде діни сеніміне, таңдауына және ұстану құқығына кепілдік береді.

Мемлекеттің басты заңына сәйкес, діннің және діни бірлестіктердің әлеуметтік қызметтерін реттеудің, халықаралық тәжірибелеріне негізделген өзге де бірқатар нормативтік-құқықтық негіздер бар. Дегенменде, діннің мәртебесі, оның қоғам өміріндегі шынайы жағдайы мен рөлі, яғни діннің қоғамның әлеуметтік-саяси, рухани салаларына тигізер әсерінің мәртебесі, кеңістігі және шекаралары қазірге дейін дәл анықталмаған. Осындай белгісіздік, әсіресе, оның теріс салдары еліміздегі қазіргі діни жағдайда орын алған жаңа үрдістерге байланысты анық та, айқын аңғарылууда.

Қазіргі таңда ел ішінде іріткі салып, халықтың патриоттық сезімін құртып, мәңгірт етуге тырысып жатқан дәстүрлі емес діни ұйымдардың көбі христиандық бағыттағы діни ұйымдар (протестанттық діни ұйымдар) болса, арасында арағдік шығыстық дәстүрлі емес діни ұйымдар да (кришнаиттер т.б.) кездеседі.

Негізінен, өзге діндердің Қазақстан аумағына орналасуын үш кезеңге бөліп қарастыруға болады:

Бірінші кезең - III-XIV ғ.ғ. Бұл уақытта Орта Азияда және Қазақстанда мелькиттер, яковиттер, несториандар, армяндық Апостоль шіркеуі және католик шіркеулері алғаш орын тепкен.

Екінші кезең - XVIII-XX ғ.ғ. басы. Қазақстанның орыс патшалығының қол астына қараған кезі. Бұл кезеңде Ресей империясының шекарасы ресми белгіленіп, картасы сызылып бекітілген соң, патша үкіметі бұрынғы уақытта ислам дінін тарату саясатынан бас тартып, 1862 жылдан бастап ресми түрде қазақ халқын шоқындыру, сол арқылы біртіндеп орыстандыру (христиандандыру) саясатын ашық жүргізе бастады [1].

Бұл саясат кеңес үкіметі тұсында да жалғасын тауып, Қазақстанға жер аударылғандар да өз діндерін қоса әкелді. Христиан дінінің тармақтары (католицизм, лютерандық, менониттер, баптистер, адвентистер т.б. келе бастауы - соның куәсі.

Үшінші кезең - еліміз тәуелсіздік алған жылдары. Осы кезеңде қоғамдағы идеологиялық тұрақсыздықты, сондай-ақ, берілген заңды құқықтық артықшылықтарды ұтымды пайдалануға тырысқан жат-жерлік дәстүрлі емес діни ұйымдар, бұрын сонды кездеспеген діни ағымдар мен секталар

(пресвитериандық және методистік, протестанттық кон-фессиялар: «Агапел», «Жаңа аспан» діни ұйымдары, «Бахан» «Сайтан шіркеуі» «Саентология шіркеуі» сияқты т.б. діни бірлестіктер) көптеп орналаса бастады [2].

Кейінгі кезде еліміздегі өзге діни бірлестіктердің ішінде католик, протестанттық және дәстүрлі емес діни құрылымдар өз миссионерлік қызметтерін елімізде белсенді түрде жүргізуде. Христиан діни миссионерлікпен ғасырлар бойы айналысып келеді. Ал енді осы миссионерлікті жүргізудің үш сатылы мақсаты бар. Бұл - еш өзгермейді Біріншісі - христиан дінін жаю, Исаның дініне кірушілердің санын арттыру. Екіншісі - сол елдегі шіркеулер құрылысын салмас бұрын шіркеуді толтыратын маман адамдарды табу, ол үшін сол елдің зиялыларының шығармаларына, мәдениетіне христиандық элементтерді енгізу. Үшіншісі - дамыған батыстық өркениетті христиандықпен бір деп көрсету. Батыс өркениеті мен мәдениетін негізгі өлшем, эталон ретінде ұсыну, еліктіру шарт [3].

Миссионерлік - негізінен, діни ілімдерін таратуға арналған діни және саяси қызмет сонымен қатар шағын мәдениетті, этносты өзінің табиғи бейнесінен айырып, ассимиляцияға ұшыратудың таптырмас құралы. Миссионерлік ұйымдардың шоқындыру саясаты Африка және Азия халықтары арасында қарқындал, мақсатты түрде жүргізіліп отырды. Миссионерлік ұйымдарға бірқатар елдердің мемлекеттік құрылымдары қайырымдылық қорлары, үкіметтік емес ұйымдар, қаржылық топтар материалдық және моральдік тұрғыдан көмектесіп, ортақтаса жұмыс істейді. Миссионерлер баратын елдің дінін, тарихын, әдет-ғұрпы мен психологиясын зерттеп, біліп баралаы, жергілікті халық басым елді мекендерде тұрып, сол халықтың тілін, әдет-ғұрпын, мінез-құлқытарын өз қызметтерін табысты атқару үшін жетерліктей деңгейде зерттеп, үйренеді [4].

Миссионерлер діни уағыздарын қай ұлттың өкілі басым болса, сол тілде жүргізетіндігін көріп отырмыз. Сондай-ақ, рәсімдерінде айтылатын діни әндерін домбыра, қобыз, сыбызғы секілді ұлттық музыка аспаптарының сүйемелдеуімен орындайды. Миссионерлердің үгіт-насихат құралы да, материалдық техникалық базасы да тиісінше қамтамасыз етілген.

Қазіргі таңдағы маңызды болған мәселенің бірі, бұл - дәстүрлі емес діни қозғалыстардың қызметтерін ретке келтіру. Себебі, олардың әрекеттері қоғамда кереғар көзқарастар туғызып келеді. Қоғам мүшелерінің біршамасы өзінің тарихи, дәстүрлі діндерінен шығып, секталардың шылауында адасып жүр. Осының негізінде дәстүрлі отбасылық және қоғамдық қарым-қатынастарда діни көзқарастарға байланысты түсініспеушіліктер орын алуа.

Осы күні қоғамда кейбір отбасы мүшелерінің түрлі дінге еріп, тоз-тозы шығып жатқанын көріп жүрміз. Адамды адастырушы діндерге кірген кейбір қандастарымыз, өз отбасының ойранын шығарып, ата-анасы, бауырларымен басқаша қатынас жасап, өз сенімін насихаттап және өз көзқарастарына өз жақындарын да мәжбүрлеуде. Өзіміздікке бой алдырған кейбір бауырларымыз өз үйін, жеке мүлкін сатып, ортақ қауымдық меншіктеріне беріп, отбасылық өмірден (ата-ана, бала-шаға, туыстары) бас тартып, адамды көрсөкырлыққа итермелейтін діни-нанымдардың соңына еріп, өзгелердің қол шоқпарына айналғаны өкінішті. Бұл - дәстүрлі отбасылық өмірді өзгерту. Мұндай діни көзқарастары алуан түрлі жандардың ешқашан бір шаңырақтың астында берекесіз

бірлікте өмір сүре алмайтындығын көріп отырмыз. Отбасы - кішігірім бір мемлекет. Демек, бұл - бүтін бір ұлттың шаңырағын шайқалту әрекеті деп білеміз.

Атақты тарихшы-шығыстанушы тюрколог Л. Гумилев: «Бір халықты идеологиялық тұрғыда жаулап алу, қару қолданып, күш жұмсаудан арзан, әрі анағұрлым тиімді» - екенін айтқан. Осы күні алпауыт мемлекеттер әскери күшпен жаулап алудан гөрі ұлтты пассивтендіру (самарқауландыру) әдісін де кең қолдануда. Қазір болып жатқан дәуір идеологиялық күрес дәуірі, саяси тактикалар дәуірі. Оның нақты айғақтары - біз жоғарыда атап өткен, миссионерлік. Тұтас бір халықтың ішіне ірікті салу, халқын фатализмге сүйреу.

Дәстүрлі емес діни қозғалыстар дәстүрлі діндердің бейқамдығын мен қорғансыздығын, заң оқшылықтарын, тұрмыс қиыншылығы мен жұмыссыздықты пайдаланып, рухани экспанция жүргізіп жатыр. Бұл еңбектері жеміссіз де емес. Шетел инвестициясы тек мұнай және газ саласына құйылып жатқан жоқ, рухани өріске де ауыз салуда. Секталар қасіпорын ашып, оған өз дініне енген Қазақстан азаматтарын ғана жұмысқа қабылдайды.

Қазақстанда Евангелдік христиандар ретінде 1990 жылдан бастап «Грейс-Благодать-Рахым» шіркеуі, «Новая жизнь», «Жаңа өмір», «Агапел» қауымдары миссионерлік қызметпен айналысады. Әсіресе Грейс-Благодать Рахым» шіркеуінің жұмысын Германиядан арнайы білім алған пастор Ким Сам Сон жүргізеді. 1991жылдың шілде айынан бастап шіркеу Библия мектебін ашып, 10 адам дайындайды. Осы дайындықтан өткендер бөлімшелер құрып, Библияны уағыздауды бастайды [5]. Орталығы Лос-Анжелес (АҚШ) қаласындағы Евангелистер сектасының «Благодать» шіркеуі бағдарламасында былай делінген (сөйлемнің мағынасын бұзбау үшін орысша қалымен келтірейік): «Видение: Словом Божиим изменен мышление народов Казахстана. Цели: Установить «Центр по подготовке лидеров» чтобы к 2005 году поднять и воспитать мощных и опытных лидеров в Средней Азии и Казахстане для практического служения в церкви. Открыть молитвенный центр в Средней Азии и Казахстане, чтобы мобилизовать молитвенных воинов для защиты и пробуждения в окне 40-70. Достичь полной Евангелизации стране к концу 2010 года. Стратегия: 1.Поднять мощных духовных лидеров через ячеечное служение и к концу 2005 года поставить не менее 4000 ячеек. 2. Донести Царство Божие В этом обществе разрушая духовные твердыни этого региона через духовное картографирование и холдатайственное молитвенное служение» [1]. Міне бұл республикамыздағы барлық діни секталардың көздеген түпкі мақсаты. Енді еліміздегі белсенді түрде жұмыс істеп, мұсылман - қазақ қоғамының ұлттық болмысымызға кері әсерін тигізіп отырған дәстүрлі емес діни қозғалыстардың бір-екеуіне тоқталып кетсек.

Біз, келешек өскелең жас ұрпақты осы бір қатігез «мылтықсыз майданнан» аман сақтап қалуымыз керек. Ал ұлттық мәдениетімізге жат діни ағымдардың көбейіп кетуі, Қазақстан Республикасының дін туралы заңында көптеген жайттардың ескерілмеуінен туындап отыр. Діни ұйымдардың көбеюі ұлттық ділімізге ғана емес, алдағы уақытта мемлекеттің ішкі бірлігі мен тұтастығына зиян [6].

Мемлекет өз азаматтарының конституциялық құқын ескере отырып, оларға дін бағытында жүйелі дінтанулық білім беруді іске асырса, оның жоғарыдағы мәселелерді бол-дырмауы үшін тиімділігі айқын. Әлем елдерінің дін жолындағы

тәжірибелерін ескере отырып, біздің елімізде де зайырлылықтың қазақстандық үлгісін жасау - заман талабы. Дінтану бағдарламасында дәстүрлі әлемдік үш дін және дәстүрлі ұлттық діндер тарихы, сенім, құлшылық және мораль негіздері, діндердің тарихи даму барысы, діни өнер секілді тақырыптармен қатар қазіргі таңдағы дәстүрлі емес діни қозғалыстар туралы да толық мағлұмат берілуі керек. Сонымен бірге, діннің ұлт мәдениетіндегі орны мен қоғамдағы қызметі және ролі тәрізді тақырыптарды қамтуы қажет. Қазақстан кеністігінде дінтану мазмұнының басым көпшілігі ислам діні материалдарына, сонан кейін орыс православ конфессиясына берілуі дұрыс, өйткені, ел тұрғындарының басым көпшілігі - мұсылман сүнниттер және орыс православ шіркеуі өкілдері, бұл демократия қағидасына нұқсан келтірмейді [7].

Сонымен қатар, мемлекетіміз дәстүрлі діндерге қолдау көрсетуі тиіс. Бұл - әлемдегі дамыған мемлекеттердің тәжірибесінде бар. Мысалы, өздерін зайырлы мемлекет ретінде жариялаған Англия іс жүзінде Англикан шіркеуін, Ресей православия шіркеуін, Американың өзі католик діні мен протестанттарға, Египет пен Түркия Ислам дініне қолдау көрсетіп отыр.

Сондай-ақ, белгілі бір идеология мемлекеттік сипат алып, қоғам мүшелері тарапынан қолдау табуы үшін негізгі екі талапқа жауап беруі тиіс. Біріншіден, ол сол мемлекетте өмір сүріп отырған халықтың мақсат-мүддесімен, болмысына толық сәйкес келгені жөн. Бұл туралы Монтескье: «Зандар, үкіметтің табиғаты мен қағидаларына, басқару формасына, елдің жағрафиялық факторы мен физикалық қасиеттеріне, жағдайы мен көлеміне, климатына, топырақ сапасына, халықтың тұрмыс тіршілігіне, санына, байлығы мен қабілетіне, әдет-ғұрпына сәйкес болу керек», - деген [8]. Екіншіден, идеологияның мемлекеттік сипат алуына қажетті тағы бір қасиет - оның сол мемлекет тарихымен сабақтас болып, ұзақ мерзімдер бойы сол қоғамда үйреншікті, жетекші идеологиялық деңгейде болуы тиіс.

Дін - мемлекеттің негізін құраушы ең маңызды фактордың бірі болғандықтан, ішкі тұрақтылықтың да кепілі. Еліміздегі ортақ ауызбіршілік, елжандылық, адамды сүю, бейбітшілік пен тыныштық - дәстүрлі діндерінің басты ұстанымы, ал ұлттық қауіпсіздігімізге қатер төндіретін жат ағымдардан бойымызды аулақ ұстап, жастарды отансүйгіштікке тәрбиелегеннен ұтылмасымыз анық. Ең бастысы, осынау дін саласындағы бей-берекетсіздіктердің бәріне тыйым салар «Дін және наным-сенім бостандығы жайлы» заңды қатайту туралы көптен бері айтылып келе жатса да, әлі күнге қолға алынған емес. Дамыған елдің қатарына кіреміз десек, алдымен дініміз бен тілімізді бір жолға қойған дұрыс болар. Еліміздің ертеңі жастар, солардың өзге діннің етегінде кетпей дұрыс жолды тандау жолында үлкен шаралар атқарылып, жат қылықтарға тосқауыл қойылса, еліміздің болашағы гүлденеді деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. М. Мырзахметов. «Қазақ қалай орыстандырылды?» // Түркістан газеті. - Алматы, 2007. - 10 қараша.
2. Иванов Я.Ф., Трофимов В.А. Христианство в Казахстане. - Караганда 2006 г.
3. Кенжетай Д. Шахановтың жан айқалы немесе «дін туралы занымыз» қазақтар үшін жасалған ба? // Иассауи жолы
4. Бұлғатай М. "Дін және ұлт"

Бейсенов Б., Укибаев А. Сунниттік бағыттағы мектептердің қалыптасуы мен даму жолдары.....	144
Азлархан Ж.А. Дәстүр мен діннің үйлесіміндегі ұлттық киім ерекшелігі.....	150
Сейтказиев Р.У. Діни білімнің жастар бойына қалыптастырар қасиеті көп.....	155
Шилькин Ю.И. Экуменизм разума.....	158
Аймухамбетов Т.Т. Правовые нормы в контексте регулирования государственно-конфессиональных отношений.....	164
Асқанбеков С. Қазақстандағы қазіргі қоғамдағы миссионерлік.....	167
Әбдіхамитов Б.Х. Орталық Азияға ислам дінінің таралуындағы сопылық рөлі.....	174
Бердалы Қобыланды Даосизм дінінің шығу тарихы мен ілімдік ерекшелігі.....	179
Байтенова Н.Ж., Арапат.А.М. Деструктивті діни ағымдардың өздеріне тарту әрекеттері және нәтижелері.	186
Байтенова Н.Ж., Рахмания.А.Р Қазақстандағы дәстүрлі емес діни ұйымдардың миссионерлік қызметінің көріністері мен нәтижелері.....	192
Байтенова Н.Ж., Ұлан М. ҚМДБ-ның қалыптасу тарихы мен қоғамдық қызметі.....	197
Ермуханова Х. К., Түркі дүниесінің рухани мәселелері.....	203
Борбасова Қ.М., Тулегенов А. Е. Қазақстандағы Орыс православ шіркеуінің қызметі.....	206
Жумақанова Б. Жарнама күнделікті мәдени коммуникация факторы ретінде.....	211
Борбасова Қ. М., Жумағұлова С.М. Семиотика ғылымының негіздемесі.....	218

Қадыров А. «Кемелдену» жолындағы буддалық тәжірибелердің ерекшелігі.....	222
Құрманалиева А.Д., Маликова А. Алматы агломерациясындағы діни үрдістерге миссионерліктің ықпалы..	228
Мадалиева Ж. К. Ұлтаралық қармы-қатынастар шеңберіндегі толараңғылық.....	232
Орынбекова А. Құрандағы этикалық ұғымдар мен түсініктер.....	237
Абжалов С.У., Мырзабаева К. Исмаилиттердің миссионерлік қызметі мен діни көзқарастары.....	243
Омаров Т., Мансуров Б. Ислам дініндегі күнә ұғымын білдіретін категориялар және олардың мәні..	249
Ғабитов Т.Х., Амирханов А. Жаһандану үрдісі мен әлеуметтік желілер.....	256
Исмағамбетова З.Н., Орманова А.Қ. Ғылыми фантастика феноменін зерттеу проблемалары.....	259
Саруар Али Исламдық қаржыландыруды дамыту негіздері.....	265
Ермекова Г.С. Геронтологиялық қатынастарды зерттеу негіздері.....	268
Сейтказиева А.Б., Жанбаева Ж.А. Дінің адам іс-әрекетіне қалыптастыратын ықпалы.....	273
Мамбетбаев Қ. Дін тарату мақсатында Мұхаммед пайғамбардың ел билеушілеріне жолдаған хаттарының маңызы.....	275
Саруар Али Ислам дініндегі зекет пен дияның орны.....	279
Шубаева У.Қ. Исламдық дәстүрден тыс діни ұйымдардың жұмыс жасау әдістері.....	282
Рысбекова Г.Е. Қазақстан жеріндегі миссионерлік бағыттың алғашқы пайда болу тарихы.	287